

Sportovní obleky, lázeňské obleky, lovecké obleky, turistické obleky, turistické pelleriny, dámské kostymy turistické z českých lodenů, ze štyrských lodenů, z anglických ševiotů, z anglických homespunů, ze skotských donegalů zhotovuje dle nejmodernějších stříhů ve skvělém provedení

NOVÝ RYZE ČESKÝ VELKOPRŮVOD PÁNSKÝMI ODĚVY

**RUDOLF
BALZAR**

PRAHA Vodičkova, „Lucerna“.

Závod je pozoruhodností Prahy ve svém oboru dosud sobě rovné nemající.

Tiskem „Unie“ v Praze. — Nákladem českého odboru slov. alp. družstva.

ALPSKÝ VĚSTNÍK

— ORGÁN —

ČESKÉHO ODBORU SLOVINSKÉHO ALPSKÉHO DRUŽSTVA

ALPSKÝ VĚSTNÍK vychází prvního dne každého měsíce, vyjímajíc červen, červenec, srpen, září, a zasílá se členům českého odboru slov. alpského družstva zdarma. — Předplatné na rok 3 Kč, pro členy klubů turistických 2 Kč. — Věstník vydává český odbor slov. alpského družstva řízením Dra. Bohuslava Franty na Smíchově, Ferdinandovo nábřeží č. 12, a Dra. Viktora Dvorského v Praze, Lipová ul. č. 14. — Dopisy týkající se administrace Alpského Věstníku buďtež adresovány: Praha-III., Kampa 513. — Zakládající členové odboru platí 60 korun jednou pro vždy. Skuteční členové platí ročně 6 korun (první rok kromě toho 2 koruny zápisného). Příspěvky peněžité zasílají se českému odboru slov. alp. družstva v Praze 1947-II.

ČÍSLO 5.

ÚNOR 1910.

ROČNÍK XII.

Z Koritnice.

Dr. V. Dvorský.

(Dokonč.)

2. Na Mangart po východním hřebenu.

Dlouhý a zdánlivě skoro rovný a nečleněný hřeben Mangartu, který překvapuje každého návštěvníka Klanšských jezer, láká velmi mocně ku bližšímu ohledání. Je vskutku s podivem, že před námi prošly po něm nejvýše tři nebo čtyři výpravy. Dá se souditi, že nyní také východní hřeben Mangartu seznámí se častěji s nohou alpisty.

V úmyslu ohledati tuto turu pro Koritnickou chatu nad jiné důležitou, vyšli jsme 14. srpna 1909 krátce před polednem z Kranjské Gory. V čele naší družiny kráčel Komac, který právě dva dny před tím si získal největších zásluh o záchranu dra Stojce. Co se ostatních členů týče, jednalo se v podstatě o „redakční výpravu Alpského Věstníku“, zařízení to posvěcené již dlouholetou tradicí. Toho dne bylo naším úmyslem dojíti přes Puncu do Koritnické chaty na noc, a proto jsme zamířili volným tempem do Planice. Bylo pod mrakem i šlo se nám pěkně, ač vlastně jsme si zasloužili důkladné horko za trest tak neracionálního počínání, jako je počátek tury v právě poledne. U pramene Nadiže povolili jsme si první odpočinek, věnovaný opožděnému obědu a trochu skropený drobným deštěm. Od planické syrárny, blízko níž tento pramen vyvěrá, je do závěru údolí dobrá hodina. Pak se počíná dno zdvihati kuželem pevných ssutek a konec údolí se úží ve sněhový žleb, jehož pokračováním nahore je proslulý planický couloir. Dříve však, než se nám naskytá příležitost vstoupiti na první snůh, odbočujeme v pravo na ohromnou šikmou řimsu. Zde nás lákal pramének kalné sněhové vody k delší zastávce. Již odtud vidíme k imposantním stěnám Travníku nad Planicí. Čím výše stoupáme řimsou, tím zajímavější se stává seskupení hor. Nedá se upříti, že přechod z údolí Sávy do Koritnice bude v brzké době u turistů dobře zapsán.

Za nedlouho docházíme do travnatého svahu, jímž římsa končí. Obracíme se v levo, skalami a klečí místy dosti exponované a mírným traversem vycházíme k podivnému znamení, o němž těžko rozhodnouti, je-li to triangulační kříž nebo koště. Jakmile jsme dosáhli tohoto znamení, ocitáme se na okraji obrovské terasy, která se táhne od východních svahů hory na Konci až k massivu Jalovce. Tato terasa je patentovaný prototyp balvaniště a vynucuje z prsou chodce mnoho vzdechů. Některé skupiny obrovitých balvanů jsou vskutku zajímavé, leč naše zraky dbají jich málo a hledí toužebně k nedalekému již sedlu Punce. Komac, chtěje ušetřiti na výšce, vedl nás oklikou v pravo, kdež jsme měli čest zápasiti s bezpříkladnou nerovností terrainu, podlézati skalní branky, klouzati na plotnách, krátce konati polyby, které mívá člověk na tuře okolo páté hodiny odpoledne velice rád.

Dvě tabulky, jedna ukazující do Koritnice, druhá do Planice a první červenobílé značky připomínají nám, že jsme již v okruhu působnosti nové chaty. Po malém odpočinku na sedle, spěcháme stezkou shora popsanou do závěru Koritnice, abychom dorazili do chaty ještě za světla. V půl osmé jsme byli u cíle.

Nálada na Koritnické chatě je vždycky veselá, poněvadž se tu cítíme ve svém. Škoda, že ostrá tura příštího dne nedovoluje nám poseděti déle. Ostatně kdo ví, jak dlouho budeme zítra spáti? Nebe je zachmuřeno a toho roku z deště vůbec nevycházíme.

A vskutku. Když ráno před čtvrtou spustil budík Koritnické chaty svoje melodické cinkání, postřehly naše napjaté uši, že venku plácá silný dešť. V důsledku tohoto přírodního zjevu setrvali jsme v postelích, až nás z nich po dvou hodinách vypudil Komac zprávou, že se počasí rychle lepší. Vyšli jsme pak z chaty dosti pozdě — až o sedmé hodině — ale Komac tvrdil, že na východní hřeben Mangartu je času vždycky dost a celým tonem své řeči tuto turu podceňoval, což bylo vidno i z toho, že pokládal 20 m lana za dostatečnou výzbroj. V lese za první roklí směrem k Puncce skropil nás ještě řádný lijavec, potom byl však již pokoj celý den. Stoupáme zvolna značenou cestou vedoucí na Puncu, ač by bylo výhodno zvoliti raději sousední šikmou římsu, která stoupá pod svahy mangartského hřebene paralelně se ssutkovým kuzelem v závěru údolí.

Došedše k místu, kde se cesta na Puncu ohýbá v pravo, odbočujeme od značek a přelézáme strmé skalky směrem k nejhlubšímu snížení mangartského hřebene, k Žagerce. Žagerca není sedlo, nýbrž ostře pilotatá část hřebene s několika zářezy. Pro komunikační síť Koritnické chaty bude míti ovšem velikou důležitost. Na koritnické straně níže se zpod nevysokých stěn Žagerce veliký travnatý svah, který na západě přechází ve zmíněnou velikou římsu. Spodek stěn je vrouben strmými ssutkami. Jimi jsme se museli prodrati až k ovčí jeskyni, skryté pod skalou. Odtud jdeme však již pohodlně podél stěn až k velikému komínu, který ukazuje cestu do nejhlubšího zářezu v hřebenu.

Počátek komína, široký a stupňovitý dá se dobře jíti, ve vyšších částech musíme však již navléci krpce a brzy potom přicházíme do hladké stěny. Komac leze skoro o celou délku lana nad nás a drží je

pak jako fixní k usnadnění postupu. Následují já, pak Hlava a na konec dr. Franta. V těchto místech pocítil jsem silnou indisposici, která mne potom pronásledovala po celou turu. Několik chabých stupů ve stěně hostilo nás dosti dlouhou dobu, než Komac překonal druhý odstavec komínu a stejným způsobem jako prvé nám pomohl nahoru. Po tom jsme však již několika kroky na hřebenu. Skrývajíce se před silným větrem, který vane od severu, pojdáme z bohatých zásob různé druhy salámu a painů, jimiž jsme se opatřili na chatě. Díky severnímu větru ustálilo se počasí, tak že pro příští hodiny slibuje nám jasný rozhled. A vskutku bylo by škoda jíti na mangartský hřeben v mlhách. Již naše posice v zářezu je zajímavá. Po levé ruce ční nám mohutná bašta východního hřebene, po pravé ostrý rozeklaný hřbet, který pokračuje k uzlu mezi Koncem a Veuncou. Úzkou průlinou vstupního komínu hledíme do nejzazšího závěru Koritnice, jemuž dominují ohromné stěny blízkého Jalovce. Náš zářez je velmi nápadné a pamětihodné místo, pročež tu nacházíme malou plechovou krabičku s visitkami svých tří také předchůdců, z nichž zejména nás zajímá zápis Plannlův.

Ještě krásnější výhled otvírá se k severu pod nimi. Několik metrů trávníku vroubí tu hřeben, stěny však letí do hloubky — řekli bychom bezedné. K východu pozorujeme sněhem pokryté terasy pod Veuncou a Strugovou Špicí, i velikolepý hřeben Ponc. Vstupujeme na stranu obrácenou k severu, neboť je tam něco schůdného skalí a kosodřevin. Po několika krocích vzhůru snížila se pod námi hlavice pilíře bránícího dosud širšímu rozhledu a před naším zrakem rozkládá se v úžasné hloubce kotlina Klanšských jezer, ztemnělá jehličnatými lesy. Jako dvě ohlazené kovové desky třeptají se hladiny obou jezer. Než po belapečské straně nedá se dlouho jíti i přecházíme snadnými skalami zase do úbočí obráceného ke Koritnici. Další postup je vyložen. Východní hřeben Mangartu končí nad Koritnicí překloupenou baštou, zřejmě neslezitelnou. Leč východně od ní vrývá se do massivu mělká rokle, která výše přechází v komín a, později v pouhou skalní prasklinu. Její levý bok je ve spodních částech stupňovitý a dosti lehce schůdný. V tomto terrainu přibývá nám rychle na výšce, při čemž ovšem vzrůstá exponovanost dalších kroků. Skalní stupně se stávají čím dále tím užší, až posléze přestávají a jsme v kolmé stěně. Dr. Franta se navazuje na lano a drží je s Komacem, který zatím vylezl 20 m výše napjato, abychom ho mohli použiti k přidržení. Tento kus šel ještě dosti dobře. Horší byla druhá dvacítká metrů se dvěma převisy. Za to však vyústila na prostranější lišty již blízko pod rozhodnou stěnou, která nás ještě dělila od hřebenného plateau. Zde byl Komac chvíli na rozpacích, kudy dále, posléze pak zvolil zmíněnou prasklinu, již rokle pod hřebenem končí. Jde se k ní velmi setlelou lištou, usnadněnou dobrými záchyty v přilehlé skále. Potom třeba přesmyknouti se do horního konce dlouhého komínu a zaklíniti se v něm na zaskřinutém balvanu. Další výsuk na skloněnou plotýnku a překonání hladkého stupně nad ní patří k velmi kritickým místům. Hned nad stupněm nachází však Komac obstojnou posici a pomáhá nám po řadě nahoru. Tento-

krátě nedovoluje žádnému spokojiti se fixním lanem. Ostatně přijímáme tu všichni bezpečnou smyčku kol pasu velmi ochotně. První sestupuje do praskliny dr. Franta a po několika minutách sedí již v bezpečné skalní pohovce nad komínem. Druhý jsem já. Když mne Komac dostal k sobě, odporučil mi, abych se přidržel velikého kamene, zatím co se sám zaměstnával s posledním členem výpravy, který ještě čekal dole na liště. Sotva jsem se však kamene dotekl, dal se do pohybu směrem na Komacova záda. V poslední chvíli zdařilo se mi přimáčknoti netvora zpátky do ložiska, v němž mu bylo popřáno setrvati až do Hlavova příchodu. Pak jej Komac poslal dolů do hlubin. Skály nad tímto místem jsou již lehké a v brzkou nás přivádějí na obrovskou římsu, složenou z mírně skloněných ploten. Zde chvíli sedíme, zatím co Komac svinuje lano pro další půlhodinu nepotřebné. Pak snadný komín a jsme na hřebenu.

Vybíháme na travnatou zvýšeninu a těšíme se čistému obzoru a ledovcům, lesknoucím se okolo v dalekém půlkruhu. Příjemného odpočinku na rovné ploše hřebenu používáme k malému občerstvení citronem a cukrem. Hřeben je velmi široký a snadno schůdný, po většině dá se jíti po nejvyšší čáře, někdy nutno ovšem také obcházeti nevysoké skalní kupy. Na jednom místě drží se ve stínu velikých balvanů kus firnu. Zde by byla vhodná poloha pro malou skrýš, až bude frekvence turistů na mangartském hřebenu větší. Rychlým tempem blížíme se k Malému Mangartu Koritnickému, z naší posice bezvýznamné to zvýšenině hřebene. Za ním nás čeká hluboké sedlo, známá bōse Scharterl, rozhodující část dnešní tury. Malý Mangart obcházíme pohodlně na koritnické straně. Odtud až ke dnu Koritnice táhnou se srázné travnaté svahy exponované sic, avšak v celku přístupné ovčím i lidem. Výstup tudy byl by však velmi fádňí. Došedše na hranu hřebene, neradi vidíme hlubokou prorvu, do níž musíme sestoupiti. Stěny pod námi překlánějí se tak, že nelze na první pohled odhadnouti, kudy nás Komac povede dolů. Poněvadž vůdce uznává, že k dalším činům je třeba síly, pouštíme se znovu do jedlého obsahu svých tlumioků. Jedna šestnáctinka červeného vína, která na každého připadá, jeví se nám blahem nadpozemským.

Mysleli celé naší družiny proniká teď jediné přání: míti „sedlo Špatnosti“ co nejdříve za zády. K tomuto cíli rozvinuje se znovu lano, a dr. Franta nastupuje pouť do hlubiny. Pak Hlava a já, přidržující se dle osvědčené již metody napjatého provazu. Celkem je sestup šikmo na pohodlný balkonek mnohem lehčí než se dalo čekati. Druhý odstavec jde rovněž šikmo v pravo (směrem k vlastnímu sedlu) a přivádí nás do bezpečného komínu se ssutkovým dnem. Skalní hráz brání sekérkám vypadnouti a proto je jednoduše shazujeme dolů. Zpod komína traversujeme docela lehce přes dvě strže a jeden pilíř do skalního okna. V něm je několik stinných míst, vhodných pro odpočinek. Radosti, setrvati tu nejdéle dostalo se mně, neboť jsem musil čekati až Komac spustí dra Frantu a Hlavu poslední stěnou, jež nám ještě zbývala do nejhlubšího místa v sedle. Tento poslední kousek byl velmi pěkný. Nejprve z okna asi dva metry rovně dolů, pak vzdušně kolem rohu

po nejistých stupech, avšak s dobrými záchyty šikmo, do stěny velmi exponované a stupňů vůbec postrádající. Dlouhé, těsné praskliny prorývají hluboko stěnu paralelně probíhající, a do nich zastrkuje lezec ruce jak stačí, zatím co nohy hledají nepatrné výstupky a větším dílem visí ve vzduchu. Lano se tře o roh a praská, ostatně jdouc šikmo, málo pomáhá a zabezpečuje. Také tu shazujeme pikly dolů, poněvadž nám překážejí, ač Komac varuje před takovým počínáním. Překonavše toto místo usedáme do nepatrného stínu na ssutkách a srkáme zbývající krapet vína. Dr. Franta se sebezapřením schovává si svoji porci na příští časy. Při této příležitosti obouváme kované boty, neboť na druhé straně sedla nás čekají strmé trávy.

Ze strže pod sedlem, v jejíž nejvyšší části sedíme, táhnou se na Koritnické straně travnaté srázy až na hřebennou čáru. Jsou jedny z nejhorších, které se v Julských Alpách vyskytají, a nebezpečí, jemuž se na nich lezec vydává, je tím nepříjemnější, že tu chybí půvab smělých skalních passází. Zvláštního umění tady netřeba, jen úzkostlivé opatrnosti. Při tom se slunce opírá do zemdlených údů, pachtících se vzhůru k vytouženému hřebenu, a žížeň se stává nesnesitelnou. Prolezli jsme jedním travnatým komínkem, překročili několik dost hlubokých rýh, až se posléze sklon trav zmínil a jsme ve schůdném terainu. Najednou nám začíná býti veselo. Usedáme na první rovnější ploše, abychom snědli poslední dva citrony s cukrem, a potom hravým již lezením spějeme na hřeben. V několika minutách na to docházíme k první značce obyčejné cesty na Mangart. Je půl čtvrté odpoledne. Rozumí se, že nikdo z nás není šileného mínění, aby se šlo po alpenvereinské „silnici“ k vrcholu, nýbrž zraky všech jsou obráceny k blízkému sněhovému poli, z něhož vyráží mocný pramen. Zde činíme delší zastávku a zaplavujeme svoje útroby dlouho postrádanou vodou. Ukojením trýznivé žízně končí vlastně naše mangartská tura. Dále čeká nás již pouze pohodlný sestup přes Predelské sedlo do Rablu, přetržený dvěma zastávkami — na Mangartské chatě a u Bugarina na Predelu — které jsme zasvětili zvýšené konsumci piva a vína, neboť nikdy nechutnávají tyto nápoje tak dobře, jako po zdařené tuře. Po osmé hodině večerní přijaly nás hostinné zdi hotelu Grafenkrone v Rablu.

Obě popsané tury skytají mnoho zajímavého a našemu družstvu nebude možno vyhnouti se jejich úpravě. Lze sice očekávati, že tu nepovstanou nikdy běžné stezky, schůdné pro každého, přece však bude třeba uzpůsobiti je tak, aby zkušený alpista mohl po nich projíti bez vůdce a bez nebezpečí. Poněvadž k této úpravě, dojde asi dosti brzy, upozorňuji naši nečetnou, za to však čilou skupinu milovníků „ostrých věcí“, aby si pospíšili, chtějí-li poznati Jalovec od severu a východní hřeben Mangartu ještě v původním stavu. Za vůdce se hodí k tomu Komac nebo Černuta (Vozník) ze Spodnjiho Logu. Oba tyto směry nevyčerpávají nikterak počet tur, které možno z Koritnické chaty podniknouti i doufám, že mi bude možno v příštím ročníku referovat o jiných výstupech neméně vděčných.

Vliv doby ledové na reliéf Julských Alp.

Dr. Jiří Čermák.

(Dokonč.)

Po tomto krátkém rozmachu stadia bühlského nastal opět ústup; avšak sněžná čára vystupující do výše, klesla ještě dvakrát, dávši vznik postupu ledovců v stadiu gschnitzském (1900 m) a daunském (2200 m.), než zastavila se na dnešní své výši (c. 2600 m). Stadia tato v horotvorném vývoji Julských Alp nemají toho významu, jako stadium předchozí. Se stopami jich usazenin setkáváme se ve všech téměř horských zákoutích. Valnou část dnešních karů lemují zbytky moren stadia daunského; stopy na nižších stupních karů připomínají stadium gschnitzské.¹⁾ Nejpočetnější pro sledování jednotlivých stadií jest, pokud mi známo, údolí Bovšica. Zde nad širokou, krásně vyvinutou vanou jazyka bühlského ledovce zdvihá se pozadí údolí stupňovitě do výšin Belce (2337 m) a Plešivce (2185 m), vytvářející řadu pěkných koryt, bývalých to stupňovitých karů; okolí salaše c. 1181 m prozrazuje rázem svým plochou vanu, v níž spočíval a i končil jazyk ledovce právě tak, jako nejvyšší stupeň pod svahy zmíněných vrcholů v blízkosti sedla Brežič, ve výši c. 1600—1700 m. Není pochyby, že stopy ty přísluší stadiu gschnitzskému a daunskému. Podobně i v Sedmijezeří Triglavském nacházíme stopy, že ledovce zasahovaly postupně vždy vyšší území. Z jiných připomínáme kar Zaoltarji, stopy většího rozmachu ledovců na severním svahu Kaninu, morenové valy v Pišnici ve výši c. 1150 m a v ovroubení karu Krnice pod Križem,²⁾ na Kriških Pođeh, v karech, vroubícih Vratské údolí, v ohrazení pánve Vele Polje a j. — všude setkáváme se nedaleko recentních firnů s opuštěnými morenami, jež prozrazují stopy stadií.

Jaký vliv měly ledovce na údolí, zmínili jsme se již. Údolí stala se hluboká, úpatí horských svahů byla obroušena tak, že profil svahů vykazuje linii lomenou³⁾ a závěr údolní tam, odkud ledovec vlastně počínal svůj tok, byl obroušen a ohlazen v strmou stěnu. Tím zanechal ledovec v reliéfu horstva zcela výrazné koryto, zapuštěné hluboko do hor a omezené strmými svahy. Nad tímto korytem, zejména nad jeho závěrem prostírala se oblast sběrných polí, oblast věčných sněhů, živící svým materiálem ledovec. Eroze těchto sběrných polí měla také zvláštní svůj ráz, vyhlodávající si v masce horské více méně kruhovitě výklenky, zvané kary. Jako ledovce daly vznik rázovitým údolím, tak sběrná pole

¹⁾ Přesného rozlišení dosud není; srov. Penck-Brückner, *Alpen im Eiza*, str. 1016, str. 1041, str. 1059.

²⁾ Zajímavý tento kar v Pišnici má pěknou vanu, ohrazenou morenou ve výši c. 1600 m., původem patrně stadia daunského. Avšak v pozadí karu, kde se dno zdvihá, za špatných sněhových poměrů obnažuje se malý karový ledovec, vytvořitel v pozadí karu svoji vanu, ohrazenou recentní morenou ve výši c. 1800 m. Za normálních poměrů bývá vše zakryto sněhem, jen nepravdělně lomená křivka povrchu firnového pole prozrazuje obrysy „karu v karu“.

³⁾ Typický zjev podobný: obroušené úbočí Malého Naboisu na styku Zajzery se Zaprahou; obroušený hrot (výběžek Vrtaškeho Vrhu) na styku údolí Vratského a Sávského.

jejich přetvořila svahy horské svým způsobem.¹⁾ Kruhovitě tyto výklenky, jež Gastaldi vtipně porovnal s lenoškou („klubovkou“), zasahují hluboko do massy horstva a rozčleňují je v úzké hřebeny, uzly a vrcholy.

Vzorné přímo údolí podobným způsobem vytvořené jest Zadní Trenta. Hluboké, široké dno, strmá, ohlazená úbočí, ostře ohrazená do určité výše, nad níž mírní již svůj sklon a šíří se v rozsáhlé kary, zaryté hluboko do massivu Boveckého Grintovce, Velikého Jelenka, Belce, Ozebniku, Jalovce, Travníku a Mojstroky — všichni tito činitelé svým příkladným vzhledem dotvrzují účinný vliv eroze glacialní.

Vlivy tyto neuplatňují se ve všech údolích stejně. V údolích hlavních — savském a kanalsko-ferrském — postrádáme závěrů.²⁾ V údolích vedlejších jsou zase závěry ledovcových koryt přízřebně náhodným zvláštnostem; buď závěr připíná se těsně ke stěnám, že kary se nemohly vytvořit (údolí Planice, Možnica), nebo vyvíjejí se pouze částečně, že celkový vývoj údolí jeví se pak jednostranný (údolí Vratské), nebo konečně závěry dvou sousedních údolí přibližují se tak značně, že přehrada mezi nimi padla a údolí spojena jsou nízkým sedlem (údolí Rablské [Jezerního potoku] a Rakolana). Také kary ve svém vývoji mohou dospět nestojně daleko. Jsou kary, které zasahují ojediněle do massivů horských a způsobují, že zůstávají mezi nimi zbytky horských plošin jako ploché vrcholy (Ponica nad Martulkem, Kanjavec, Gamsivec, Rombon), nebo řadí se kary k sobě více méně hustě a ponechávají pouze na křižovatkách svých přehrad body nejvyšší (Kuk, Viš, Razor, Škrlatica, Triglav, Špik, Jalovec) a hřebeny je dělící stávají se pouhými úzkými zdmi (Rogica, Dovški Križ, Široka Peč, Sovatno, do jisté míry i Montasio); nebo konečně hlodává činnost jejich pokročil tak dalece, že přehrada zmizí a vznikne sedlo, náleží-li oba kary různým údolím (Prevala, Vršec, Punca, Brežič); náleží-li témuž, spojí se oba kary v jeden, ale z přehrady zbude blíž ústí obou karů hrot,³⁾ jenž bude dělit odtok karů ve dva jazyky. Typický hrot takový nese Zadnji Dovk pod Škrlaticou, podobný zdobí svahy nad Velem Poljem, rovněž podobný hrot obléván jest nad starou vratskou stezkou triglavským ledovcem.

Často místo hrotu zbude celá spodní část přehrad; pak vznikne podivná forma: úzká zeď, vystupující zvolna ze dna karů a spadající směrem odtoku k údolí, obracející k oběma jazykům karů ohlazené, kolmé stěny. Typem podobné formy je na sev. svahu Kaninské skupiny pověstná Bila Peč (2143 m), nad jejímž horním úpatím stojí Rico-vero Canin. Úžasně spletené poměry vznikly tímto způsobem na jižním svahu Kaninského plateau, kde vyskytá se souvislá řada karů; sledu-

¹⁾ Richter, *Geom. Unters.* in H. A. str. 67, str. 76 a d. — Penck, *Einige neuere Ergebnisse der Eiszeitforschung in den Alpen*. Verh. des XIII. n. Geogr. Tages zu Breslau, Berlin 1901.

²⁾ Krásně vytvořil se za to závěr koryta bochyňského ledovce. Avšak zde, jak Brückner správně poukázal (Penck-Brückner, A. im Eiza, str. 1055), není závěr, jak dnes se jeví, již čistě glacialního původu, nýbrž k vytvoření jeho přispěla značnou měrou zpětná eroze vodopádu Savice, podemlající bez ustání stěny Komarce.

³⁾ Zejména při typických amfiteatrálních karech.

jících hlavní hřeben horský směru z.-v. od V. Kaninu k Prestreljeniku. Z mělkých karů těchto, hojně dotčených a pozměněných krasovými, nepravidelně vyrůstají řady rovnoběžných horských zdí, nijak nesouvisících s hlavním hřebenem a směřujících přímo čarou k údolí Boveckému. Nejvýznamnější z nich jsou Veliki Vanjški Škedenj, Mali Vanjški Škedenj, protáhlý hřbet Konj-Veliki Škedenj, Mali Škedenj a řada jiných, méně význačných, jichž jména mi neznáma. Všechny vesměs mají západní a východní stěny obroušené glacialní erosi do kolmosti. Zdi tyto působí při pohledu od Bovece, kde z údolí spatřujeme jich úzké profily, nepravidelně nasazené na širokém, massivním soklu plateau Kaninského — jehož jižní úbočí sočským ledovcem přímo vzorně obroušeno — dojmem neobyčejně bizarním a kuriosním. Zjev tento není nijak ojedinělý v našich horách. Pozoroval jsem podobné zdi na př. na Dovških Podelh v skupině Razorské, v skupině Mangartské na náhorní plošině sledující jižní svahy Konjske Škrbiny nad Bovšicou, do jisté míry i v mírných jižních svazích hřebene mezi Mojstrokou a Travnickým prohlbím; nikde však zjev ten není tak výrazně vyvinut, jako právě na jižním plateau skupiny Kaninské.

Ledová doba zanechala v horstvu svoje stopy, vryla mu zvláštní ráz, velehorský, jehož dříve nemělo, a stopy ty zůstavil nám vápenec — jenž svojí prostupností omezuje plošnou denudaci a stává se tak do jisté míry konservátorem starých forem — v podobě celkem velmi zachované. Process krasování zachvátil sice celé rozsáhlé plochy území, sotva že byly ledové pokrývky zbaveny, změnil poněkud, v detailech vzhled krajiny, ale celkového rázu nesetřel. Také lineární erose dosud nemohla náležitě vyvinouti svoje síly v rušení forem, přejatých po ústupu ledovců. Strmé stupně údolní, jež ledovce zanechaly, prorývají dnes bystřiny většinou těsnými caňony (rokle Predelce a Koritnice, Bovecká soutěska, tok Soče před stejnojmennou osadou, těsniny Felly a Soče). Povstává tichý, ale stále se přistřívající boj o hranici jednotlivých říčních oblastí, boj, který se pozvolna, skoro neznatelně, odehrává takřka před našimi zraky v nízkých údolních rozvodích. Kdežto Fella a Sáva při malém spádu svého údolí většinou nuceny jsou k ukládání materiálu, akumulaci, zvyšující ještě koryto jejich toků, Soča a Zilice erodují stále do hloubky (caňon Zilice u Trbiže). Následkem toho postupuje zpětná erose Soče a Zilice rychleji než Sáva a Fella. Tím posunuje se zvolna rozvodí Ratačské k východu a Žabnické k západu — oblast Zilice vzrůstá na úkor obou sousedních. Soča konečně v nejhořejším svém toku ohrožuje prorýti sedlo Predelské a odvésti vody Jezerního údolí mezi sedlem Nevejským a stupněm Mrzlovodským do své oblasti, čímž by nastalo rozdělení údolí Rakolansko-Rablského na tři odvodňovací oblasti, jako je tomu u hlavního údolí Kanalsko-Savského.¹⁾ Ani tento zjev nevystupuje z rámce glacialní erose rušivé.

[Rovněž process zvětrávání nestačil dosud setřítí rázovitých tvarů,

¹⁾ O. Gumprecht, Zur Entwicklung der Wasserscheiden, insbesondere der Talwasserscheiden im Gebiete der Julischen Alpen, Peterm. Mitteil., Bd. 37, 1891, str. 96 a d. — Penck-Brückner, A. in Ezta, str. 1060.

ač pokročil již značnou měrou. Dnes však produkty zvětrávací neodnáší mocný agens, ledovec, z nitra hor do jich okolí. Zvětralý materiál hromadí se pod stěnami, z nichž pochází, zasypává zvolna kary, jež nejsou již aktivní (osypy Rogice, Razoru, Zweispitze, Montasia a j.). Prudké přívaly vodní a laviny strhují přebytečný uvolněný materiál do údolí a zanášejí je tak, že dnes již většina údolí nemá typické formy poloválcové, význačné pro lože ledovce, nýbrž vykazují dna ploše zarovnaná nasutým materiálem, do něhož místy bystřina se hluboko zarývá. Nyní síly rušivé pracují k tomu, aby vyrovnaly obrovský rozdíl relativních výšek, zaviněný přehloubením údolí ledovci, a aby zmírnily příliš příkré svahy, způsobené glacialní erosi. (I recentních rušivých sil, v horstvu se uplatňujících, směřuje k přetvoření velehor v středohoří.

Avšak netřeba se nám báti, že o Alpy velehorské brzy přijdeme. Příroda nemiluje překotných převratů; změna Alp ve Středohory bude trvati dlouhá tisíciletí¹⁾ — a pak snad přijde zase nová doba ledová a změni vzhled Alp znovu. Byly před dobou naší čtyři periody doby ledové — i v Julských Alpách²⁾ — a doby mezi jednotlivými periodami musily býti značně dlouhé³⁾ a klimaticky velmi odlišné, neboť v době interglacialní usadily se na př. ve Vratském údolí do značné výše ssutiny, dnes zpevněné ve slepence až 200 m. mocné, přes něž spadá známý vodopád Peričnik; v době interglacialní leskla se v Savském údolí v okolí Kranjské Gory hladina jezera, jakož zbytky zachovaly se v deltovitých usazeninách táhlého pahorku severně od nádraží; v téměř čase plnilo i kotlinu Boveckou do výše nejméně 470 m. rozsáhlé jezero. Konečně máme důvody k domněnce, že i v době mezi jednotlivými stadii doby poledové panovalo klima mnohem teplejší dnešního.⁴⁾

*

Ze slovanských Alp.

Vodnikova chata na Velem Polju pod Triglavem byla postavena znova výše o čtvrt hodiny cesty pod sedlem Malé Vratce (přechod do Krmského údolí). — Německý alpský spolek zřídil nad Velim Poljem novou stezku, která vede po boku Vernarja ke Triglavu. Tím zkrátila se cesta z Bochyňské strany skoro o celou hodinu, a cesta míjí Velo Polje. Slovensko Planinsko Društvo postřehlo v čas úmysl, odvésti turistu od Vodnikovy chaty; proto postavilo chatu výše u velkého pramene vody na místě, kde je velký rozhled na triglavské a

¹⁾ Penck, Morphologie, I. 380, 381. — Penck-Brückner, A. in Ezta, str. 1169.

²⁾ Penck-Brückner, A. in Ezta, str. 1049-1053.

³⁾ Dle Penckova odhadu doba interglacialní mezi posledními dvěma periodami ledovými byla nejméně třikrát tak dlouhá, než doba, jež uplynula od ústupu doby würmské po dnes; doba mezi zaledněním risským a mindelským musila býti ještě mnohem delší.

⁴⁾ Beck-Managetův nález mediteranních rostlin z doby bezpečně postglacialní nasvědčuje značně teplejšímu klimatu než panuje dnes. (Penck-Brückner, A. in Ezta, str. 1042.)

bochyňské hory. Tím byla odvrácena škoda, která by ohrozila trvání slovanské chaty. Na jaře budou práce dokončeny. V přízemí chaty je kuchyně s jídelnou, v patře ložnice. (Planinski Vest.)

Sněhu bylo ještě v druhé polovině ledna v Julských Alpách dosti málo. V kotlině Tolminské vůbec v této zimě dosud sníl na dno údolí nenapadal. Sánkářská dráha v Bochyňské Bistrici není ovšem letos v stavu žádoucím a také sportovní vlaky zavedané z Terstu a Lublaně nemohly dosud osvědčiti svoji výhodnost.

Na upravovací práce v obvodech horských bystřin a potoků v Korutanech, Kráňsku a Přímoří bylo dle článku Wangova v „Österreichische Wochenschrift für den öf. Baudienst“ v letech 1883—1908 vydáno 5.370.299 korun. Z toho připadá na Korutany 3.785.285 K, na Přímoří 1.351.338 K, na slovanské Kráňsko 233.676 K (!). Provedené práce sestávaly z různých staveb, odvodnění, přeložení bystřin, zalesnění atd. V Korutanech bylo zalesněno 245,2 hektarů, v Přímoří 112 ha, v Kráňsku 3,5 h.

Zřízení jeskynního musea v Postojné. V blízké době má býti zřízeno v Postojné museum, v němž by uložen byl všecken bohatý přírodovědný a literární materiál, vztahující se k jeskyním postojenským. Museum takové bude vítaným doplňkem a ještě snad více velmi dobrou přípravou k návštěvě podzemního světa krasového. Místnosti budou v budově postojenského okresního hejtmanství.

Velká jeskyně u Občiny je největším dosud známým prostorem ve skalním světě. Je vysoká 138 m, dlouhá 240 m.

Škocianské jeskyně u Divačí navštívilo loni 3331 osob. Jeskyně má najaty přímořská sekce D. Ö. Alpenvereinu.

V Rablu náleží hotel Grafenkrone Čechovi p. F. Antonovi. Čeští návštěvníci učiní dobře, vyhledají-li vždy tento hotel, neboť zaopatření je v něm velice dobré. Také pěkné povozy k jízdě do Trbiže nebo Logu lze tam najmouti.

Na Predelském sedle jsou dva hostince. Hostinec „Zum Manhartberg“, dříve Baumgartnerův, má nyní v držbě rodilý Srb p. Bugarin, jehož manželka je Češka. Pouze v tomto hostinci lze se dorozuměti slovanským jazykem. Pan Bugarin požádal již slovinské alpské družstvo, aby označilo jeho závod jako stanici slovinských turistů. V druhém hostinci (dříve Wallasově) „Zum Touristen“ shromažďují se ostře nacionální Němci, i je radno se mu vyhnouti. Hostinec p. Bugarinův leží, jdeme-li od sedla ke Koritnici, na levé straně silnice.

Katastrofa v Rablu. Z denních listů je zajisté našemu čtenářstvu známo, jaké neštěstí se událo v známém turistickém východisku Rablu. Nesvědčomitým a bezohledným poddolováním způsobeno, že uvolněny staré alluviální šterky, na nichž stála nemocnice. Sypký šterk sesul se do prázdných prostor a nemocnice se propadla, polhřívši v sutkách sedm osob, mezi nimi našeho krajana dra. Veselého s rodinou. Není pochyby, že tato nejistota staveb rablských bude mít nepříznivý vliv na letní návštěvu tohoto místa.

*

Literatura.

Prof. dra. Macháta: Ilustrovaný zeměpis všech dílů světa. Nákladem zem. ústř. spolku jednot učitelských v král. Českém. — Dosud vyšlé sešity, obsahující vývoj zeměvědy (od prof. dra. Macháta), zeměpis mathematický (od dra. Kolářky) a část zeměpisu fysikálního (od dra. Nováky), ukazují, že tu jde vskutku o dílo velmi seriosní, určené sice širokým prostorům, avšak pracované na podkladě ryze vědeckém. S povděkem vítáme, že obrazy provádějící text jsou voleny pokud možno ze zemí slovanských, při čemž ovšem slovinské Alpy došly náležitě pozornosti. Doporučujeme tuto publikaci pozornosti našeho čtenářstva.

Nový průvodce po slovinských Alpách vyjde v květnu t. r. Vydá jej český odbor slovinského alpského družstva nákladem „Máje“. Tento průvodce, psaný po většině z autopsie, bude jedinou knihou toho druhu, která byla o slovinských zemích kdy vydána. Bude obsahovati podrobné popsání všech turisticky důležitých měst jak v slovinských Alpách, tak v Krasu, Istrii a zálivech Terstském a Kvarnerském, tedy také Lublaně, Postojny, Terstu, Gorice, Vidimi, Benátek, Pulje, Rjaky, Opatije, Malého Lošinje atd. Zvláštní péče bude věnována letním sídlům v Alpách slovinských a procházkám v jich okolí, jakož i vysokým turám od lehkých až k nejtěžším. Průvodce bude vypraven velikým počtem map, náčrtků, plánů a diagramů. Krámská cena bude mírná. Našemu členstvu vyhrazeny velké výhody.

Dále došlo:

Dra. Bělohlava podrobných map zemí koruny české nákladem F. Topiče sešit 4.: Smečno-Kladno-Unhošť. 1 K 20 h. — Mapa sahá na západ po Lány, lesy k Nižboru a Chýňavě, obsahuje také údolí Kačáku skoro k Loděnicím s lesy na západ i východ, lesy u Smečna, tedy zajímavé turistické výlety. Na východ sahá mapa až po Dolní Liboc. Věcný rejstřík názvů hor, lesů, potoků atd., jakož i mapa vzdáleností jsou připojeny.

Dr. Sven Hedín: Tibet. Nákladem J. Otty. Překlad redigoval L. Tošner. Sešit 1.—8. Cena sešitu o 32 stranách za 60 hal. Opatřeno značným počtem fotografií a zvláštních příloh obrazových, dále fotografických snímků a skizz autora. Hedín pronikl přes Himalaje až do Borghy první z Evropanů. O díle ještě se zmíníme podrobněji.

Otto Wagner: Moderní architektura. První sešit nové knihovny J. Laichtera „Umění a řemesla“. Předplatné na půl roku (13 sešitů) 6 K 40 h. Dílo není blízké naší činnosti; upozorňujeme však z povinnosti referentské na ně, poněvadž od jednoho z tvůrců moderní architektury lze očekávati dle 1. sešitu zaslání redakci publikaci ceny nevšední.

*

Různé.

33 1/3 % sleva na bosensko-hercegovských státních drahách poskytována dosud členům turistických spolků a také našemu členstvu na pouhé předložení legitimace byla od 12. prosince 1909 zrušena. Příčinu k tomu zavdalo zneužívání turistických legitimací, neboť sotva 5 % osob, dožadujících se slevy, byli skuteční turisté. Dle přípisu ředitelství bosensko-hercegovských drah užívali této výhody obchodní cestující, řemeslníci atd. Ředitelství vyslovilo ochotu poskytovat zmíněnou slevu turistům i nadále, ale vždy jen na zvláštní žádost, opatřenou potvrzením spolku, že jde vskutku o turistickou jízdu, a udáním místa, do něhož žadatel jede, resp. plánu cesty. Sleva se poskytuje skupinám turistů (určitý počet není vymezen), výmínečně též jednotlivcům. Za vyhotovení poukazu třeba zapraviti poplatek 1 K, který musí býti zaslán předem.

Německo-rakouský alpský spolek počne od r. 1911 udíleti podpory do nejvyšší sumy 300 M svým členům, kterým přihodilo se při slézání hor neštěstí; prokázáno musí býti ovšem, že stala se nehoda při tuře samé, že byly tu výdaje při záchraně a převezení, jakož i za lékařské ošetřování až do dopravy v údolní záchranou stanici nebo do nemocnice.

Trhat či netrhat? Vzárust alpské turistiky a zvětšující se příliv turistů do Alp má také své stinné stránky. K nim náleží ubývání alpských květin na místech navštěvovaných často turisty. Zvláště krásná protěž trpí tím tak, že určité obvodů jsou v pravém slova smyslu „vypaseny“. Turistovi nestačí kytice pro ozdobu a vzpomínku — ne, musí se otrhat vše, čeho možno dosáhnouti, bezohledně a barbarsky. Zde málo pomohou zákazy a nařízení — obecnstvo samo musí míti tolik taktu a citu pro přírodu, aby vědělo, až kam jeho touha po květinách může zajíti, aby vědělo o hranici, kde přestává láska k přírodě a začíná plení. Velkoměšťáci zvláště jsou v té věci pověstní (Pražané v okolí pražském); ale jako se obecnstvo naučí šetřiti městských parků a veřejných zahrad, musí se naučit šetřit také hor a horských krás.

Vulkán Skjaldbreið na Islandu, jehož výšku určil Knebel na pouhých 780 m, změřen byl dánským generálštábem na 1060 m. Tím dokázána přibližná správnost starších měření, Gunnlaugssonova z r. 1833 a Thoroddsenova z r. 1883, kteří odhadovali jeho výšku na 1050 a 1063 m.

Reformy vůdcovských kursů. Učební plán těchto kursů (v Innsbrucku, Bozenu, Salzburku a Běláku) byl v posledním roce značně změněn. Zvláštní pozornost věnována nyní stránce praktické; především technice horských výstupů, již učí se na polodenních a denních výletech v okolí míst, kde kursy se odbyvají. Cennou pomůckou při vyučování jsou světelné obrazy. Přihlíží se dále bedlivě ke čtení map, ke znalosti všech tur, přechodů, chat a p. v určitém obvodu alpském, v němž vůdcové působí, k nauce o první pomoci, o obvazech, transportu raněných a k znalosti vůdcovského řádu i práv a povinností vůdcovských. Vyučování udílejí zkušeni alpinisté.

Elektrické dráhy v jižních Tyrolích. Trať Mendelské sedlo-Dermullo-Trident a Dermullo-Cles byly otevřeny v září 1909. Tím usnadněn značně přístup do údolí nonského i tury do skupin adamelské a brentské. Dle Oesterr. Tour.-Zeitung 1909 čís. 20.

*

Spolkové zprávy.

Třetí večer českého odboru S. P. D., pořádaný společně s Občanskou besedou na Smíchově, bude se konati dne 15. února t. r. v smíchovském národním domě. Na pořadu jest přednáška dra. V. Dvorského „O slovinských Alpách“, při níž bude promítáno více než 150 nových světelných obrazů.

Čtvrtý večer odboru koná se na Žofíně v měsíci březnu. Přednáseti bude dr. J. Maule „O Litvě“ s velkou serií originálních obrazů promítaných. O tomto večeru, jakož i o posledním spojeném s tombolou ve prospěch České chaty, při němž bude přednáseti p. inženýr J. Plischke, přineseme podrobnější zprávy.

*

Žádáme již po čtvrté, aby nám byly zaslány seznamy tur loni vykonaných, neboť uveřejnění nelze již dále odkládati. Formuláře byly připojeny ke dvěma předchozím číslům. Kdyby ochota členstva k odpovědím se nezvětšila, byla by redakce nucena pro budoucnost uveřejňování přehledu tur zastaviti.

*

Každá změna bytu buď laskavě sdělena administraci v Praze-III., Kampa 513, aby Alpský Věstník docházel pravidelně.

*

Na chatu v Koritnici darovali dále:

Pan zem. rada L. Mareš	50'—	K
„ prof. dr. Vl. Růžička	32'—	„
„ arch. R. Vomáčka	6'40	„
„ prof. dr. J. Polívka	5'—	„
„ V. Kukec	2'—	„
sl. PhC. V. Křivánková	30'—	„
pan dr. H. Tuma	20'—	„
„ Em. Smetana	5'—	„
„ J. Hauptman	1'—	„
pp. úředníci Zemské banky	11'—	„
p. V. Novák, hudeb. skladatel	3'—	„
„ K. Kašpar	2'—	„
„ F. Peyer	5'—	„
„ dvorní rada prof. dr. Maixner	10'—	„
sl. A. Hynková	2'—	„
pan dr. Fr. Linhart	6'—	„
„ dr. J. Pavloušek	5'—	„
„ J. Nousek	2'—	„
„ O. Patera	5'—	„
„ P. Vávra	3'—	„
„ Herauf	1'—	„

206'40 K

*

V knihovně alpského družstva, Jungmannova ul. č. 25, I. posch., úřaduje se od 4—6 ve středu a v pátek. Pp. členové, kteří posud nevrátili vypůjčených knih, žádají se, aby tak učinili brzy. Rovněž jsou vítány veškeré dary pro knihovnu. Dotazy vyřizuje PhSt. F. Rambousek, t. č. knihovník, Král. Vinohrady, Čermákova ul. 7.

Dopisy, jež týkají se zasílání „Alpského Věstníku“, buďtež adresovány administraci v Praze-III., Kampa 513.

Hledá se společník na pobyt a cestování v Alpách, hlavně slovinských, též k namahavějším výstupům. Laskavé nabídky buďte adresovány p. O. Peterovi, obchodníku ve Slaném.

Odbor vydal svým nákladem:

Ze Slovanských hor. Bohatě a skvěle ilustrovaný spis se 6 zvláštními přílohami a mnoha obrazy v textu se články J. Čermáka, dra. V. Dvorského, dra. B. Franty, dra. K. Chodounského, dra. O. Laxy, dra. St. Prachenského a dra. Vl. Růžičky. V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze. Krámská cena 4 K, skv. váz. 5 K 60 h, pro členy českého odboru slov. alp. družstva 3 K, skv. váz. 4 K 20 h (u pokladníka odboru p. dra. St. Prachenského, zem. adv. Praha-II., Zderaz č. 3).

Saviňské Alpy. (Napsal L. Mareš.) Úplný a dosud nejpodrobnější průvodce po Saviňských Alpách se zvláštním zřetelem k Jezersku. Se 2 mapami a 5 ilustracemi. Cena i s dodatkem r. 1902 vyšlým 2 K. V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

Julské Alpy. Nejpodrobnější průvodce pro každého. S mapou, a panoramaty, 3 diagramy a plánem Lublaně. Cena 3 K 50 h, pro členy 2 K 50 h. V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

Pouhou

▽▽
▽▽
▽▽
1
▽▽
▽▽
▽▽

korunu

v 10haléřových poštovních známkách neb v hotovosti předem zaslaných stojí kapesní mechanický

Počítací strojek,

jenž hravě sečítá, násobí a dělí i s desetinnými čísly. Návod přiložen. Záruka 10ti-letá. Neobyčejná přesnost a úspora času.

Franko každému zasílá výrobce

Fr. Hodík, technik, Velká Polom,
Rakouské Slezsko.

Na dobírku nezasílám.

Všechny potřeby pro

kuchyň a domácnost

koupíte nejvýhodněji u firmy

J. Neff, Praha, Příkopy 24.

Než se vypravíte na cestu

požádejte lístkem Ferd. Musila ve Vel. Beranově na Moravě o zaslání prospektu „FJORDU“, pravého švédského zaručeného nepromokavého a konservujícího mazadla na obuv a všechny kůže. Je to senzáční novinka a světová zvláštnost. Do sněhu, vody, deště, bláta, rosy atd. nepostradatelné. Nesčetná uznání i od šlechty a z ciziny. Zasílá se poštou v plechových krabicích po 1 K 20 h a 2 K. Objednatí možno za korunu jak za tisíce! Odvolejte se lask. na „Alp. Věst.“

▽▽ Nejvkusnější, nejlevnější ▽▽
□□ a nejlepší klobouky dodá □□

VÁCLAV ČEKAN V PRAZE

Václavské náměstí č. 12. Vodičkova ulice č. 20.

▽▽ Sklad štyrských klobouků firmy ▽▽
□□ Josef Pichler ve Štyrském Hradci. □□

ANT. ZEMAN PRAHA

Ferdinandova třída 17. — Telefon číslo 328.

doporučuje se ku vnitřní výzdobě bytů a sice: tapetování stěn, provádění plastických stropů, kladení linooleových podlah, záclony, koberce, nábytek atd. Vzory a rozpočty k dispozici.